

Værfts-Magazinet

Nr. 4

Desember 2014

13. årgang

Fredriksvern Værfts Venner

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

Forsidebilde: Brigader (p) Jens Chr. Magnus og brigader Øivind Kirsebom Strandman ved kransenedleggelsen ved minnesmerket over falne fra Luftvernregimentet.
Foto: Jahn H. Schipsted

Side 2: Innholdsfortegnelse og FVV formålparagraf

Side 3: Formanden har ordet og Redaksjonelt

Side 4-5: Luftvernseminaret

Side 6-9: LV regimentets historie v/ Finn Otterstad

Side 10-16: Luftvernregimentets overtagelse av Verftet i 1934

Side 14-15: Chr. Frederik forlater verftet – St Barbara Gildet

Side 17-18: Thomas Konow – yngste mann på Eidsvoll

Side 18-19: Foredragskveld 26. oktober med Alnes

Side 20-21: Christian Frederik forlater verftet

Side 22-25: Klipp fra arkivet

Side 26-27: Bokomtale «Skjærgårdsflåte i solnedgang»

Side 27: Det nye fyringsanlegget

Våre hjemmesider finner du på
www.fvv.stavern.no
E-post: fvvstavern@hotmail.com

Foreningen – info

Fredriksvern Verfts Venner er en ideell organisasjon som ble stiftet 31. januar 2002. Foreningen skal arbeide for å bevare og forskjønne Fredriksvern verft med Stavern fort og blokkhusene, samt å formidle kunnskap om disse nasjonale kulturminners historiske og kulturelle betydning. Videre skal foreningen bidra til at Fredriksvern verft skal være en arena for kulturaktiviteter tilpasset bygningene og områdets historie og særpreg. Som et ledd i informasjonsarbeidet foretar foreningens medlemmer guiding på verftsområdet. Det er mulig å bestille guidede turer for grupper hele året. Henvendelser om dette kan gjøres til venneforeningen direkte enten til vår guidekoordinator eller via våre hjemmesider. Venneforeningen står også for driften av Galeimuseet i Galeiskur nr 16, Luftforsvarsutstillingen og Kommandersersjantrommet i Kadettbrakka. Disse er åpnet for publikum på annonserte tider i sommerhalvåret, men kan åpnes for omvisning av grupper hele året. Foreningen utgir i tillegg et tidsskrift «Værfts-Magazinet» som bringer artikler og bilder knyttet til verftets mangeårige historie som forsvarsanlegg, samt aktuelle saker fra dagens Verft. Medlemskap i foreningen er åpent for alle.

Værfts-Magazinet:

Ansvarlig redaktør:

Jan Olav Eriksen

M: 916 10 785

j-o-erik@online.no

Leder redaksjonskomiteen:

Kjell R. Bugge

P: 33 11 66 18

M: 992 08 711

buggekjell@online.no

Redaksjonssekretær:

Jahn H. Schipsted

P: 33 11 43 95

M: 411 26 513

jahn.schipsted@hotmail.com

Redaksjonsmedarbeider:

Erling H. Halvorsen

M: 930 92 360

erling.halvorsen1@sf-nett.no

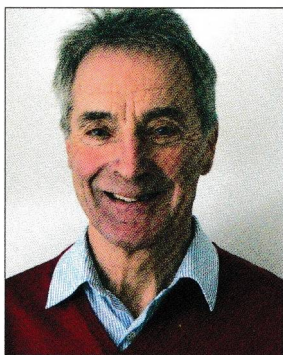
Redaksjonsmedarbeider:

Rune Sørli

M: 900 19 145

ru-soerl@online.no

Formanden har ordet

Fredriksvern Verfts Venner har lagt bak seg et år med ekstra stor aktivitet. Grunnlovsjubileet har vi ved flere anledninger markert. Tre av de fire representantene fra Søetaten med sjefen ved Fredriksvern Verft selv Jens Schow Fabricius har

vi omtalt i tidligere nummer av Værfts-Magazinet. Den siste, Thomas Konow, vil dere kunne lese om i dette nummer.

Årets høydepunkt ble nok Sjøforsvarets dag den 21. juni. Med orlogsfartøyer på havna, storfint besøk fra Sjøforsvaret og Marinemusikken i vanlig godt slag ble det hele rene 17. mai.

Karsten Alnæs sitt foredrag i Kommandantboligen 26. oktober ble i verdig avslutning på jubileumsåret.

Luftvernregimentets 80 års jubileum er også avviklet. Det ble et svært vellykket arrangement med mange av våre luftvern veteraner samlet i en hyggelig atmosfære på gamle tomter.

Om ikke lenge skal vi skrive 2015. Selv synes jeg det ikke er lenge siden totusen -årsskifte. Du verden hvor fort tiden går. Ved året slutt er det vanlig å se tilbake og dvele ved det som har skjedd. Men kanskje det er like viktig å rette blikket fremover og glede oss over det som skal komme i det nye året som står foran oss. De fleste av våre medlemmer er uten å fornærme noen godt voksne. Personer med lang fartstid i livet. Helsen er viktig for oss alle og blir viktigere etter hvert som årene går. Jeg håper derfor at alle i det nye året blir ved god helse og får et meningsfylt og godt år i 2015.

Vi i Fredriksvern Verfts Venner vil arbeide videre med det formål å formidle historien, og ta vare på den kulturskatt som vi synes Fredriksvern verft er. Ca. 250000 besøkene til verftet i 2014 taler sitt tydelige språk. Jeg vil takke alle som bidrar til å oppfylle dette formålet. Ingen nevnt ingen glemt som det så fint heter.

Da står det igjen for meg å ønske dere alle en riktig god jul og et fredfylt godt nytt år

*Med vennlig hilsen
Jan Olav Eriksen*

Redaksjonelt

Kjære leser!

Så har vi også i år klart å produsere og utgi 4 nummer av Værfts-Magazinet. Vi er uhyre stolt over at vi har klart å fylle tidsskriftet for Fredriksvern verft venner med stoff som vi mener er både av historisk verdi og som gir et bilde av dagsaktuelle hendelser på Verftet. Spesielt i år har jo vært markeringen av 200 års jubileet for vår Grunnlov, og vi i redaksjonskomiteen har lagt vekt på å formidle hendelser på Verftet som kan knyttes opp mot 1814 og det historiske som skjedde på Eidsvoll. I dette nummeret avslutter vi disse fortellingene, og mener med det å ha formidlet den betydning Fredriksvern verft hadde i 1814 og for Norges Grunnlov.

I dette nummeret forteller vi også historien om Luftvernregimennet som ble etablert på Verftet i 1934. Dette ble markert 25. november i år med bla en veteran fra Luftvernregimentet, pensjonert brigader Jens Chr. Magnus, til stede.

Som leder i redaksjonskomiteen for Værfts-Magazinet synes jeg det er mange som fortjener en stor takk for den innsats som er ytt slik at Magazinet kan komme ut. Jeg vil da spesielt nevne vår redaksjonssekretær, Jahn H. Schipsted – uten hans uegennyttige innsats ville vi ikke vært i stand til å kunne presentere et slikt produkt. Så en stor takk til Jahn, til alle dere andre som har bidratt og en riktig god jul og et fortreffelig godt nytt år til alle våre lesere.

*Med vennlig hilsen Kjell R Bugge
Leder redaksjonskomiteen*

Luftvernseminar på «Gamle tomter»

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

I sin tid var Fredriksvern verft synonymt med norsk luftvernartilleri. Fra Luftvernregimentet ble etablert her 1. juli 1934 og helt fra til Luftforsvarets skolesenter la ned sin aktivitet her 21. juni i 2002, har luftvernutdanning i en eller annen form vært drevet ved Verftet. 1. juli i år ville det altså har vært 80 år siden Luftvernregimentet ble etablert på Verftet. Etter initiativ fra brigader (p) Finn Otterstad om å få til en markering av dette, tok Luftmilitært Samfund opp saken og fant ut at man kunne kombinere dette med en markering av Luftforsvaret 70 år og et luftvern FAGlig seminar. Samarbeide ble etablert med luftvernseksjonen i Luftoperativt inspektorat og Fredriksvern Verfts Venner, noe som resulterte i et luftvernseminar på Fredriksvern verft tirsdag 25. november.

Det var sendt ut invitasjoner via diverse media, noe som resulterte i at vi hadde mer enn 80 påmeldte til denne aktiviteten. En fin blanding av stadig tje-

Leder LMS, brigader Strandman holder åpningstalen på St Barbaragildet.

LUFTMILITÆRT SAMFUND
Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste

PROGRAM I ANLEDNING MARKERINGEN AV
**LUFTVERNREGIMENTET 80 ÅR
OG LUFTFORSVARET 70 ÅR**
i regi av Luftmilitært Samfund (LMS) i samarbeid med
Luftoperativt inspektorat (LOI) og Fredriksvern verfts venner (FVV)

på Fredriksvern verft i Stavern tirsdag 25. november 2014
KONFERANSE- OG DEBATTLEDER: Major Kari Ann Sløveren, LOI

PROGRAM:

MANDAG 24. NOVEMBER:	1040:	Debatt/spørsmålperiode
Sen ettermiddag/tdelig kveld. Ankomst og forlegning	1115:	Bekransning av minnesmerke over falne ved Luftvernregimentet 1940-1945 ved brigader (p) Jens Chr. Magnus
Kl 1900: Get to gether i «befals» messa	1145:	Enkelt lunsj auditoriet JKØ
TIRSDAG 25. NOVEMBER:	1230:	Luftforsvaret mot 2025 ved oberst Bjørn Stei, LOI
STED: Auditoriet Justissektorens kurs- og øvings-senter	1250:	Luftvern konsept og FSJ luftvernutredning ved oberstløytnant John-Arvid Bødving, LOI
0730: Frokost i befalsmessa	1330:	Pause
0815: Mottagning og kaffe i auditoriet	1340:	Dagens luftvernssystem og pågående prosjekter ved Terje Øyehaug Sæterøy, Forsvarets logistikk organisasjon
0830: Velkommen til Fredriksvern verft v/brigader Øyvind Kirsebom Strandman, leder LMS og oberstløytnant (P) Jan Olav Eriksen, leder FVV	1410:	Teknologiske utviklingstrekk for fremtidens bakkebaserte luftvern ved Sveinung Alne, Kongsberg Defence Aerospace
0840: Luftvernregimentet og Luftvernartilleriet: 1934-1959 v/Kjell T. Olsen, formann i norske NIKE veteraner selskab	1440:	Pause
0900: NIKE Bn historie v/Kjell T. Olsen	1450:	Static Display NASAMS II Robust i området utenfor JKØ
0925: Luftvernartilleriet 1960-2000 v/generalmajor (R) Tor A. Sandli	ONSDAG 26. NOVEMBER:	
0950: Pause	0730-0900:	Frokost i befalsmessa
1015: Etablering av NOAA og NASAMS i Luftforsvaret v/generalløytnant (R) Svein I. Hanssen	TBD:	Avreise

nestegjørende og pensjonister, og ikke bare fra 17-feltet, satte hverandre stevne i «befals» messa om kvelden mandag 24. november. Her ble det mange hjertelige gjensyn og noen «krigs» historier ble vel også utvekslet.

Tirsdag 25. november var det så klart for selve seminar delen i «Kommandanten» auditorium hos Justissektorens kurs – og øvings senter. Seminaret var to- delt med en luftvern historisk del før lunsj og en luftvern FAGlig del etter lunsj. Foredragsholderne på den luftvern historiske delen ga oss alle et godt innblikk i hvorledes Luftvernregimentet, NIKE bataljonen, det lette kanonluftvernet og NOAA og NASAMs systemene hadde fungert til sine tider fra 1934 til slutten av den kalde krigen.

Et lydhørt publikum med Sj Forsvarsstaben, generalløytnant Erik Gustavson framst i salen.

For en del av oss var dette «gammelt» nytt, men med en del nye detaljer. For dagens luftvernartillerister var nok mye av dette en historie som var forholdsvis ukjent for dem, men som helt sikker var kjekt å få en noe bedre kjennskap til. For å kunne bekjempe disse truslene.

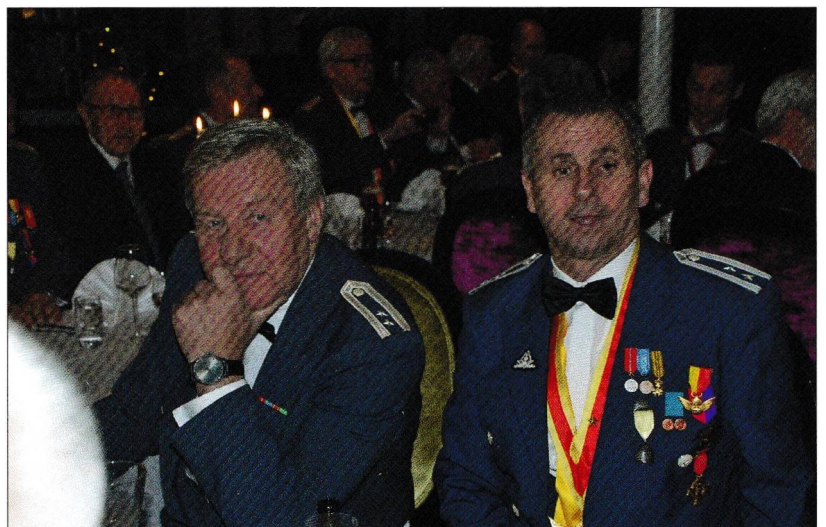
Den faglige delen etter lunsj var nok for de aller fleste en fin oppdatering på hva norsk luftvern i dag består av og hva som kan utrettes med de systemer som man rår over. Noe av det mest interessante var nok orienteringer om framtidens luftvernsystemer, hvilke trusler står vi ovenfor og hvilke motmidler kan man på luftvernensiden forvente å kunne disponere for å kunne bekjempe disse truslene. Det vil selvsagt føre alt for langt å kunne referere hva de enkelte foredrag omhandlet. Det vises derfor til det vedlagte programmet for seminaret slik at den enkelte leser kan danne seg et bilde av hva som ble omhandlet. Så får heller vi som var på seminaret hygge oss med minnene om en godt og fruktbart forestilling med til dels svært gode foredragsholdere, utdypende spørsmål og svarperioder og en dyktig konferanse – og debattleder.

Seminaret var beæret med noen spesielle gjester. I første rekke var dette Sjeften for Forsvarsstaben, generalløytnant Erik Gustavsson og en gjenlevende rekrutt fra Luftvernregimentets utdan-

ning ved Fredriksvern fra før 1940, nå pensjonert brigader Jens Chr. Magnus. I en alder av 94 år deltok brigaderen under seminaret både med korrigerende opplysninger og aktuelle kommentarer. Det var også han som la ned krans på minnesmerket foran Kommandantboligen på Verftet over det tretti som mistet sine liv under krigen og som alle var rulleført ved Luftvernregimentet.

Tirsdag ettermiddag var det samling i Kommandantboligen hvor det ble servert en enkelt aperitiff og fortalt anekdoter om boligen før vi bega oss til hotel Wassiloff for en middag til St. Barbaras ære. Her ble det servert tradisjonell kost, erter, kjøtt og fleisk med øl og akevitt og med dertil hørende rituale. De tradisjonelle skåler ble utført og Stormesteren av Varnas Voktere berettet historien om Artilleriets skytshelgen. Og selv om det ikke var noen form for ridderslagning, så ble stemningen så høy som den bør være ved slike anledninger. Og da kaffe avec ble servert i «befals» messa etter måltidet på «Wassen», satt man nok igjen med en følelse av at dette var et arrangement som i høyeste grad var St. Barbara verdig.

Så en stor takk alle de som tok et tak for å planlegge og gjennomføre dette arrangementet, en hjertelig takk til alle som deltok og en utfordring til de som tar den – la ikke dette bli siste arrangement på Fredriksvern verft til ære for St. Barbara !!!!!

Oberstløytnantene Bjørnflaten og Strøm ser ut til å trives i selskap med St Barbara.

Historien bak markeringen av Luftvernregimentet 80 år

Tekst: Kjell R. Bugge

På ettersommeren 2013 ble jeg kontaktet av tidligere Luftverninspektør pensjonert brigader Finn Otterstad. Han ønsket å ta et initiativ til å markere det faktum at i 2014 ville det være 80 år side Luftvernregimentet ble etablert på Fredriksvern verft. Jeg tok med meg ideen videre til Luftmilitært Samfunds strategikonferanse høsten 2013, og vi fikk dette inn på planene for LMS' aktiviteter i 2014. Markeringen av LV regimentet 80 år ble endel av markeringen av Luftforsvaret 70 år i 2014 og ble et samarbeidsprosjekt mellom LMS, Fredriksvern verfts venner og Luftoperativt inspektorat. Dere kan på sidene 6-7 lese om selve markeringen som fant sted 25. november. Brigader (p) Otterstad ønsket selv å fortelle historien om Luftvernregimentet på dette seminaret, og svært tidlig i planleggingen hadde han sitt foredrag klart. Vi fant fram bilder som kunne passe med de forskjellige delene av foredraget, og alt tegnet til å bli en vellykket seanse. Dessverre ble Otterstad syk slik at han ikke kunne få framført sitt innlegg om Luftvernregimentet. Men vi ønsker å formidle hans historie om dette til våre lesere og dette finner dere nedenfor. God fornøyelse!

Luftvernregimentets historie

Tekst: Brigader Finn Otterstad

I 1934 fikk vi LUFTVERNREGIMENTET ved Fredriksvern verft. Den første spire til Luftvernartilleriet.

«Her hvor historien i så mange år har handlet mest om piken og kadetten. Spør bare leirens gamle lindekroner hvad her ble skutt for spurver med kanoner.

Men hvor det lever, gamle Fredriksvern, som strekker seg fra blokkhuset på fjellet til kirkegårdens innskrifter i jern, og kjenn – fra Skråvika til Citadellet det svunnes duft, den lett lavendelsøte som yndig strømmer somrene i møte.»

Slik skrev Gunnar Reiss-Andersen i Prolog til Stavernsfesten i 1934. (Østlandsposten Juli 1934)

Og slik gikk det til: 1. juli 1934 ble Luftvernregimentet etablert ved Fredriksvern verft med Oberst Oscar Hammerstad som sjef.

Det gikk imidlertid mange år forut for Luftvernartilleriets organisasjon. Under første verdenskrig ble det eksperimentert med modifisering av feltka-

noner, 6-8 cm kaliber, til Antiballongskyts. Spesi-alkonstruerte lavetter ga større elevasjonsmulighet samtidig som kanonene kunne grov innrettes 360 grader i side. Mål med store omfang og beskjeden fart som ballonger og luftskip, var ikke store luftvernartilleristiske problemer. Muligens ville en med disse løsninger kunne skyte ned datidens mål.

Å modifisere feltkanoner på lavetter til skyting mot luftmål ble fulgt opp med under-søkelse av hva utlandet kunne tilby av skyts- og skytemetoder. Kaptein Richard Osmundsen fra Festningsartilleriet fikk i oppdrag å kjøpe inn egnede skyts fra England og Frankrike. Anskaffelsen var den engelske 3" (7,62 cm) "antiballongskyts" og den franske 7,5 cm plattformkanon Puteaux. DERMED VAR OPPBYGGINGEN AV LUFTVERNARTILLERIET STARTET! Kaptein Osmundsen fikk kjøpt inn et betydelig antall skyts i 1916 midt under verdenskrigen.

De konverterte feltkanonene på lavetter ble gruppert i tilknytning til festningsanleggene ved Kristianiafjorden, Kristiansand og Bergen, mens det nye luftvernmateriellet var anskaffet for beskyttelse av viktige militære objekter som fabrikker, industriområder og større byer.

Feltkanonene på lavetter og det innkjøpte skyts innebar i realiteten at en hadde tatt skrittet til opprettelsen av luftvernartilleri. Fra etablering under første verdenskrig og til HÆR-ORDNINGEN 1933 ble dette benevnt LUFTFORSVAR, skilt mellom DET FASTE LUFT-FORSVAR knyttet til kystfestninger, fabrikker og byer, og DET MOBILE LUFT-FORSVAR som sorterte under felthæren. Under første verdenskrig satte DET FASTE LUFTFORSVAR opp luftverneneheter ved Sarpsborg, Kristiansand, Bergen og Oscarsborg festninger. Ved Norsk Hydros anlegg på Rjukan og Notodden ble skyts anskaffet privat og betjent av fabrikkens personell.

Innkjøpt materiell dekket ikke behovet for alle objekter. I stor grad ble improviserte feltkanoner på «hjemmelagede» lavetter benyttet. DET MOBILE LUFTFORSVAR var satt opp med 12 engelske automobilkanoner, som utgjorde Kristiania luftforsvar. Generalinspektøren og sjefen for Feltartilleriet hadde ansvar for luftforsvar.

Utviklingen av flyene i mellomkrigstiden, med

større hastigheter og rekkevidde og muligheter for å kunne bære en stor bombelast innebar at vi på militært hold innså mulighetene for å bli bombet fra fjerne land. For å møte denne trussel ble det fra militært hold foreslått planer for utbygging av vårt luftforsvar og dermed LUFTVERNARTILLERIET. I følge «HÆRORDNINGEN AV 1933» skulle DET FASTE og DET MOBILE LUFTFORSVAR bli EN organisasjon, LUFTVERNREGIMENTET med 1. juli 1934 som IVERKSETTELSESDATO ved Fredriksvern verft med Oberst Oscar Hammerstad som sjef, underlagt Generalinspektøren for Hærens Artilleri.

«Egen» Generalinspektør for Luftvernartilleriet fikk vi først med tiltredelsen 7. november 1945 av Oberst Leif Husjord. Øvingsplass ble Fredriksvern verft i Stavern som i tillegg var øvingsplass for luftvern-avdelinger i Østlandsområdet. Kravene til et luftforsvars omfang ga som resultat at deler av det gamle materiellet ikke var brukbart. Øvet personell for dekning av de planlagte oppsetningene var heller ikke tilstrekkelig. Midler til øvelser uteble. Luftvernregimentet regnet med å kunne sette opp bare 5 lokale luftforsvar mot forutsatt 14, og ingen mobile batterier mot forutsatt 3 for Hærens feltavdelinger. De 5 luftforsvar var Oslo, Horten, Kjeller, Raufoss og Kongsberg. Bergen og Kristiansand fikk således ikke luftvernartilleri.

Utprøving av sikter resulterte i valg av ungarskprodusert elektromekanisk sentralsikte «GAMMA». Stort fremskritt med INDIREKTE RETTING av kanonene med utnyttelse av «Overføringsklokker»!

Oppsetningene fikk ny norsk mobil luftvernkanon, 7,5 cm L/45/M32.

Kapteinene S. Selmer, senere oberst og Generalfelttøymester og M. R. Hagen, senere oberst og sjef Luftvernregimentet, hadde sammen konstruert denne nye kanonen som ble produsert ved Kongsberg Våpenfabrikk. De første kanonene ble levert Luftvernregimentet i 1936. Konstruksjonen som var noe helt nytt, vakte oppsikt da den ble tatt i bruk. Ved Rakke var skyte-mulighetene ypperlige. Øvelsestiden var 60 dager for luftvernartilleristene og rekruttstyrken i 1934 – 150 mann.

I følge Forsvarsdepartementets skriv fra 14. november 1939 ville en ikke foreslå Luftvernet

skilt ut som eget våpen med en egen våpeninspektør, men forsterket Luftvernregiment.

Militærkomiteen sluttet seg til Kommanderende Generals forslag om at Luftvernet skulle skilles ut som eget våpen med egen våpeninspektør. Denne, for Luftvernartilleriet meget betydningsfulle organisasjonsendring ble vedtatt 26. januar 1940 av Stortinget noe ubemerket, men 12. mars 1940 lyst ledig som Generalinspektør for Luftvernartilleriet i: «Kunngjøring for Hæren nr. 4» av 19. mars 1940. Noen organisasjonsendring eller besettelse av stillingen skjedde imidlertid ikke på grunn av tyskeres invasjon 9. april 1940. Samling i et luftforsvar skjedde således ikke før Norge ble med i 2. verdenskrig. Ved kongelig resolusjon 10. november 1944 ble Luftforsvaret opprettet som egen forsvarsgren gjennom sammenslåingen av Hærens og Marinens flyvåpen.

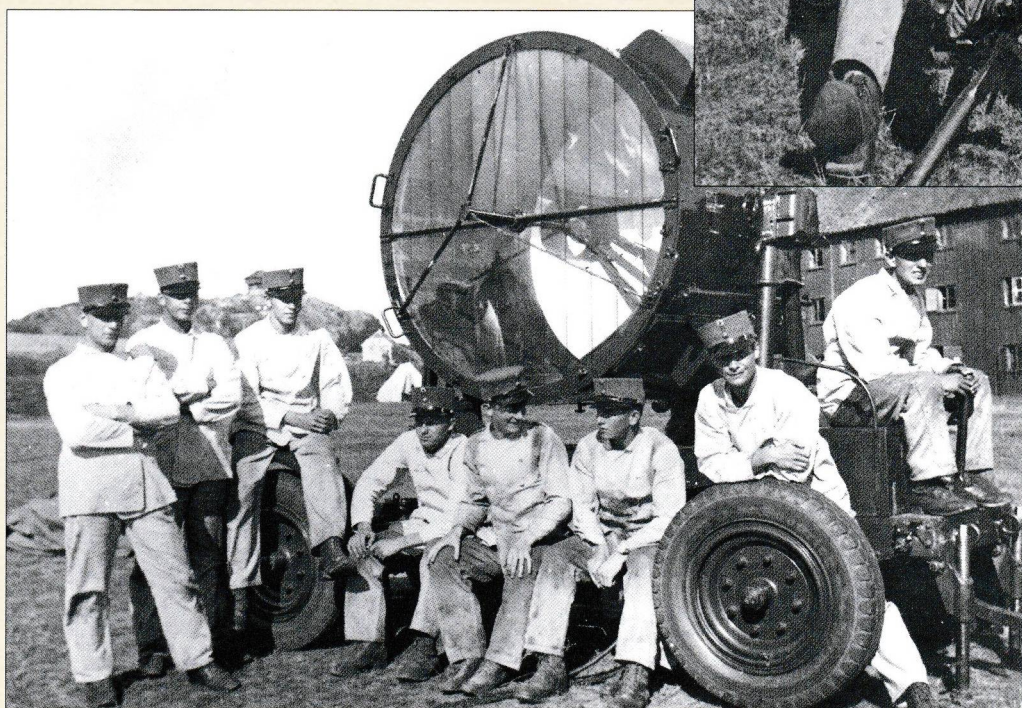
Norsk luftvernartilleriavdeling var ikke etablert under krigen, men enkelte gjorde tjeneste i britiske batterier i Skottland. Dette personellets erfaring var vesentlig ved vår oppbygging av luftvernartilleriet ved freden.

Ved kongelig resolusjon 26.10.45 ble oberstløytnant Leif Husjord utnevnt til oberst og beordret

som Generalinspektør og Sjef for Luftvernartilleriet (GSLv). Han tiltrådte sin stilling 7.11.45 og overtok et par kontorer i Frithjof Nansens plass 8. Dette var i realiteten begynnelsen på våpenet Luftvernartilleriet. Den første tid disponerte han en tysk luftvernoffiser for å bistå med råd og informasjon om tysk luftvernmateriell. Generalinspektøren hadde en ulønt offiser med krigserfaring fra britisk luftvernartilleri og en kontordame til hjelp, og dertil kummerlig kontorplass. Oppgavene var overveldende. For Generalinspektøren var det maktpåliggende hurtigst mulig å få tilført våpenet en kjerne av fagmilitært personell. Grunnlaget var forslag til 3-årsplan for budsjetter. På denne basis og studium av de viktigste forsvarsobjekter i landet ble krigsorganisasjonen omfattet: Generalinspektørens (GSLv) stab, Luftvernartilleriets tekniske avdeling, Luftvernartilleriets skole- og

Colt mitr. – øving ved Kadettbrakka.

Lyskastertroppen.

øvelsesavdeling og 5 lokal- og baseluftvern samt en luftvernreserve. 21. mai 1946, i skriv fra Generalinspektøren, fikk vi skyteskole fra 1. juni 1946. Oberstløytnant Anders Erichsen var allerede etablert i Stavern og tok over som sjef for Luftvernartilleriets Skole- og Øvelsesavdeling. På GSLv vegne var Luftvernreg. Pålagt å administrere Fredriksvern verft. 26. mars 1947 foreslo imidlertid Generalinspektøren at Fredriksvern verft ble standkvarter og øvelsesplass for Luftvernartilleriets Skole og Øvelsesavdeling (Skyteskolen, Befalsskolen samt kurser) med administrasjon av etablissementet fra 1. mai 1947. Begrunnelsen var at stedet ikke var stort nok for Luftvernregimentet, som i stedet skulle øve på Tromøy.

Luftvernregimentet med sjef oberst Nagel, og stab var etablert i Rådhusgt. 8 januar/februar 1946, men befal og mannskaper ble tidlig beordret til Tromøy for å overta Hove leir fra Kystartilleriet for felles rekrutt- og soldatutdanning i Luftvernartilleriet. Mot slutten av 1946 ble Regimentsstaben midlertidig flyttet til Skar i Maridalen. Spørsmålet om Luftvernregimentets standkvarter var igjen aktuelt. Stavern var overveiet, men Befalsskolens og Skyteskolens behov måtte dekkes først. Regimentsstaben og administrasjon ville ikke ha plass her. Allerede 12. mai 1947 var Regimentsstaben på flyttefot igjen. Forsvarsdepartementet bestemte 8. mai 1947 at Luftvernregimentet sammen med Forsvarsdepartementets kontor for avvikling av Arbeidstjeneste, sammen med Sambandsregimentet og Akershus dragonregiment skulle flytte inn i administrasjonsbygningen i den ekstyske leiren på Smestad. Her ble Luftvernregimentets stab senere benevnt Luftvernartillerigruppe Østlandets stab, værende inntil egen leir ved Linderud var bygget ferdig 1957. Det bør bemerkes at i løpet av sommeren 1949 sluttet man å nytte betegnelsen Luftvernregimentet. Fra denne tiden ble Luftvernartillerigruppe Østlandet brukt, den første tid med forkortelsen LvØ. Med bakgrunn i blant annet, etablerte Luftvernartillerigrupper, ble det allerede 10.12.45 kunngjort følgende ledige stillinger: Stabssjef hos GSLv (kapt-oblt), Luftvernartillerigruppesjefer (major) ved LKV, LKT og LKN) og nestkommanderende ved Luftvernregimentet. Ingen av disse stillingene ble besatt etter denne kunngjøring, men først senere. Stilling som intendant ved Luftvernregimentet ble besatt med konstituert kaptein R. O. Kamfjord, beordret som regimentsintendant.

*Vi minnes dem som ikke
opplevde 1945,
fra Luftvernregimentet: 30*

*"Over de dødes rike
står luften ukrenkelig ren.
Det er som å splitte et vennskap,
hvis vi vil nevne en.
Alltid kommer det nye.
Vi kjenner dem mann etter mann,
og med vårt liv – må vi huske:
at slik er vårt fedreland."
(Nordahl Grieg)*

*Ved Stenen : Falne
ved
Luftvernregimentet
1940 – 1945
foreligger det navnlig oversikt.*

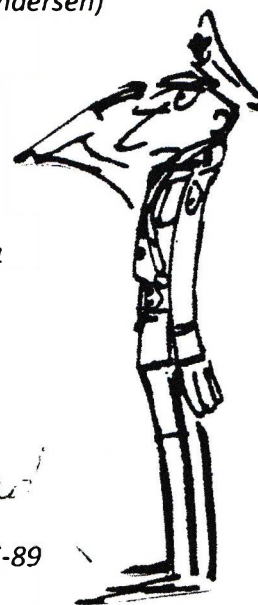
*Ved freden var Luftvernartilleriets
etablering en hovedsak i Forsvaret.
En enestående Generalinspektør,
Oberst Leif Husjord "gjorde jobben".
"EN KAN TRYGT KALLE HAM
DET MODERNE NORSKE
LUFTVERNARTILLERIETS FAR!"
(General H.F. Zeiner Gundersen)*

*Og fortsettelsen på
"HISTORIEN"
er like interessant!*

Stavern, 1. Juli 2014

Leif Østestad

Luftverninspektør 1986-89

Luftvernartilleriets overtakelse av Fredriksvern verft i 1934

Tekst: Øyvind Asbjørnsen Redigert av: Jahn H. Schipsted

Med Stortingsproposisjon nr. 6, 1932 fremmet Forsvarsdepartementet 18. november 1932 forslag «Om ny forsvarsordning». Saken var ferdigbehandlet i den forsterkede militærko-

mite 21. desember 1932, hvorunder det bl. a. ble besluttet at nyordningen skulle settes i verk pr. 1. juli 1934. Stortinget fattet vedtak om nyordningen 10. februar 1933. Ved den nye forsvarsordning, som for Hærens vedkommende gikk under benevnelsen «Hærordningen av 1933», ble Festningsartilleriet, nå under navn av Kystartilleriet, overført til Sjøforsvaret. Det ble videre bestemt at det faste og det mobile luftforsvar skulle samles under en organisasjon – Luftvernregimentet – med en oberst som sjef. Luftvernregimentet ble således etablert fra 1. juli 1934 og underlagt Generalinspektøren for Hærens artilleri. Regimentets første sjef var oberst Oscar Hammerstad.

Som øvelsesplass for Det faste luftforsvar var fastsatt Starum. Da man ikke hadde noen skytemuligheter for luftvernartilleri der, ble dette vedtak, etter initiativ fra sjefen for Det faste luftforsvar, endret til *Fredriksvern verft, Stavern* med virkning fra 1. juli 1934. Stavern har senere vært øvelsesplass for luftvernavdelinger i Østlandsområdet. I Strp nr. 6/1933 «Om ny forsvarsordning» sies det i den forbindelse følgende om Fredriksvern verft:

«Ved gjennomføringen av den nye forsvarsordning blir dette etablissement ledig, fordi Krigsskolen ikke trenger særskilt sommerøvelsesetablissement og medisinerne skal eksersere ved Forsyningskorpset på Gardermoen.

Etter foretatte undersøkelser vedrørende Starum, Gardermoen, Helgelandsmoen, Fredrikstad, Rauøy, Odderøya og Fredriksvern er det sistnevnte

sted det eneste blant militærvesenets etablissementer som byr på helt tilfredsstillende øvelsesforhold for Luftvernregimentet. For dette kreves nemlig, foruten et brukbart veinett, av sikkerhetshensyn et bredt skuddfelt som tillater skyting på meget lange avstander, for tiden oppgitt til ca. 16 km.

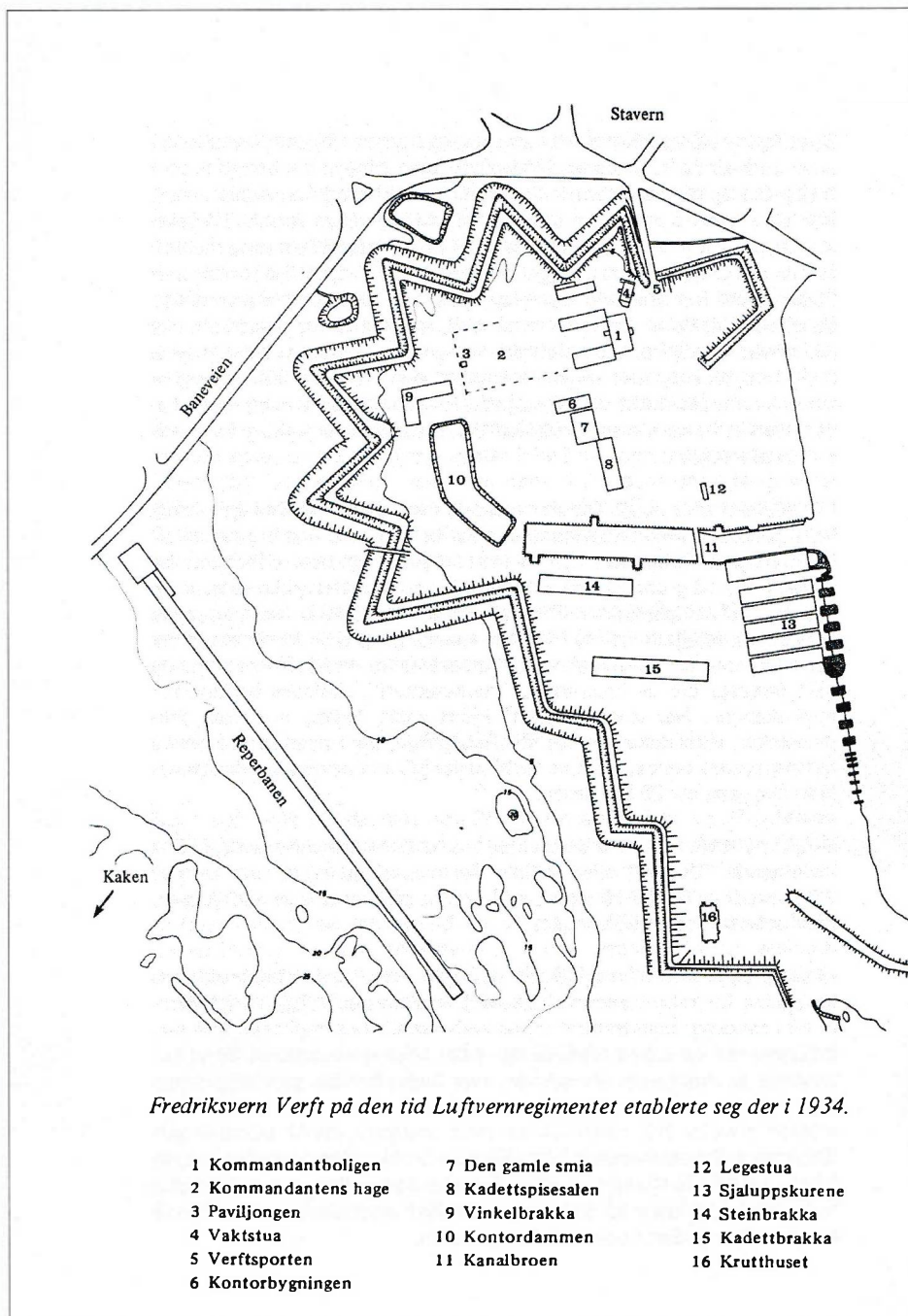
Angående Staverns skikkethet som øvelsessted for Luftvernregimentet uttaler Generalinspektøren for Feltartilleriet og Festningsartilleriet i fellesuttalelse, datert 8. oktober 1932.

«Sønnefor Rakke gård er en meget brukbar plass for skyting mot luftmål. Skuddfeltet er meget bra, der er fri oversikt til horisonten, og feltet er tilstrekkelig vidt, det begrenses i side av Svenner og Tvistein. Det er god plass til et mobilt luftvern-batteri og til montering av de forskjellige faste skytstyper samt til lyskastere mv. Stavern ligger ikke for langt borte fra Karljohansvern flystasjon og havnen er en god feltplass for sjøfly. Stavern er landfast, har et bra veinett og ligger forholdsvis sentralt. Militærvesenets eiendom «Fredriksvern verft» er tilstrekkelig stor som øvelsesplass, det faste skyts kan for eksersis monteres på Bratten og Vadholmen, det mobile skyts kan drive sine øvelser i lendet vestenfor Badehusbukten. På verftet er det tilstrekkelige etablissementer for øvelsesstyrken og øvelsesmateriellet».

For imidlertid å kunne forelegge Luftvernregimentet til Stavern, vil det bli nødvendig å foreta en utvidelse av Staverns kommunale vannverk, idet dette ikke vil kunne levere mere vann til etablissementet i Fredriksvern enn tidligere ordnet ved en overenskomst med militærvesenet».

Fredriksvern verft i 1934

Ved etablering av Luftvernregimentet 1. juli 1934 og atskillelse fra Festningsartilleriet ble det bestemt av Fredriksvern verft i Stavern skulle være øvelsesplass for regimentets årlige våpenøvelser/rekruttskoler. Verftet hadde da siden 1890 vært øvelsesplass for Krigsskolen, og i de senere år også for medisinerstudentenes sommerøvelser. Sommeren

Bygningene ble tatt i bruk av Luftvernregimentet, i første omgang uten noen forbedringer. Kommandantboligen med tilbygg ble benyttet som forlegning og oppholdsrom for offiserer og senere også som spise messe. Vaktstua med to arrestrom ble brukt til sitt egentlige formål. På vaktstueveggen hang en stor klokke som ble brukt for å slå timestlag mellom revelje og rosignal. Kontorbygget ble brukt for sitt egentlige formål som kontorer for intendant og administrasjon, og i smia holdt våpensmeden til. Kadettspisesalen var som navnet sier, spisemesse for Krigsskolen og medisinerstudentene, men ble også brukt for luftvernrekruttskolens befall. Vinkelbrakkka, som utgjorde et stort vinkelrom på 250 m² og to mindre rom, ble brukt som forlegning for noen sersjanter og mannskapene ved et batteri, men i 1934 ble den brukt som forlegning for medisinerstudentene.

I Steinbrakkkas 2. etasje ble det etablert mannskapskjøkkenet og spisesal for rekruttene. Mannskapskjøkkenet

1934 ble således siste gang begge disse enheter hadde sine øvelser i Stavern, parallelt med luftvernrekruttskolen.

Fredriksvern verft, eller leiren som det helst blir benevnt i daglig tale, var ved overtakelsen en idyllisk plass med all bebyggelse av antikvarisk verdi. Noen bygg skrev seg tilbake til 1750-årene da verftet ble anlagt av kong Frederik V. All bebyggelse lå innenfor vollene. Alle disse bygg som ble tatt vel vare på etter krigen, står i dag, men dammen ble fylt igjen av tyskerne. Øvre etasje på Vinkelbrakkka, som var bygget av tre, brant ned den siste krigsvinteren, men er bygget opp igjen med det samme eksteriør etter krigen og benyttet som forlegning for befall.

var bl. a. utstyrt med bryggepanner for matlaging. Spisesalen, utstyrt med langbord og ditto trebenker, var meget mørk på grunn av små vinduer i de nesten metertykke veggene og kun noen få lampepunkter. Det var derfor ikke lett å se hva man spiste eller drakk (og godt kunne det være mange ganger). I første etasje var det ellers rom for børsemaker, instrumentmaker, kvartermester mv, og mot innerste del av kanalen et «marketenteri», datidens kantine for mannskapene. Her kunne man få kjøpt kaffe, kaker, sigaretter, skopussesaker, skrivesaker mv for en billig penge, for i noen grad å dekke mannskapenes behov. I denne forbindelse bør det nevnes at rekruttens lønn den gang var 25 øre dagen.

Langs motsatte side av Steinbrakkka, rett under spisesalvindueene, lå den illeluktende «Bussen» eller latrinen for mannskapene, et langt rom ca. 2,5 m bredt og med 8-10 seter (hull) i rekke på hver side av midtgangen, uten form for skillevegger.

Kadettbrakkka som i 2. og 3. etasje besto av store «saler», ble brukt som forlegning for rekruttene (to batterier). Her ble det forlagt 15-20 mann pr. sal i tresenger med trebunner, sekkestrietrekk fylt med halm som madrasser, samt en grov hodepute og et par ulltepper pr. mann. Et vaskevannsfat av aluminium ble utlevert hver mann for den personlige hygiene. Kaldt vann fantes i kraner på utsiden av brakka eller i bøtter på rommene. Det ble for mange så som så med morgentoiletet, men heldigvis hadde en badeplasser for enhver smak i sjøen rett utenfor leiren. De ble benyttet flittig så vel i som utenfor tjenesten.

Krutthuset ble brukt for oppbevaring av ammunisjon under øvelsene.

Som øvelsesområde hadde en, i tillegg til slettene

innenfor vollene, også området utenfor vollene som strakk seg opp over «Kaken» og mot Minnehallen, men begrenset av «Baneveien». Stavern var den gang en idyllisk og populær liten badeby, hvis folketall ble flerdoblet om sommeren. Befolkningen hadde adgang til badeplassene gjennom leiren, og mang en instruksjon eller eksersis er blitt forstyrret av de sommerbrune badenymfer som spradet, lett antrukket, gjennom leiren på vei til eller fra badeplassene. Om Rauøy hadde en populær ekserserplass for luftvernrekruttene, skulle nok Stavern bli mer populær, og mannskapene syntes ikke å ha noen fritidsproblemer – i hvertfall ikke så lenge været var pent. Søknadene om å få tjenestegjøre ved Luftvernregimentet strømmet derfor på. At tjenestegjøring i Stavern var populært, gjenspeiles vel også i et brev til en rekrutt, med adresse: Luft- og baderegimentet, Stavern.

Et annet forhold ved Stavern som øvelsesplass, var at en på Rakke hadde en utmerket plass for skarpskyting med luftvernkanoner og – mitraljøser utover sjøen i en vid skytesektor.

Stavern 1934.

Arne Mathisen, Chr. F. Wiborg, Odd Gilboe, Gunnar F. Klingenberg, Ove Siggstedt, Forsberg, Knut Lockwood Mever.

Befalsskolen

Ca. 1. juli 1934 ble det tatt opp 25 nye feltartillerister og 15 luftvernartillerister ved Befalsskolen for Hærens artilleri. Av luftvernartilleristene var det 10 artianere og 5 med annen utdannelse. Luftvernrekruttene tjenestetid ble utvidet til 60 dager dette år. Luftvernartilleriaspirantene, som dette år skulle gjennomføre sin aspirantperiode ved Fredriksvern verft, Stavern, fikk derved en lengre periode med praktisk luftverntjeneste enn foregående kull.

Luftvernrekruttskolen skulle etableres i Stavern for første gang den sommeren. Aspirantenes første oppgave, etter at de hadde fått utlevert Hærens grønne feltuniform samt arbeidsuniform i mer eller mindre passende størrelser, var å hjelpe regimentsintendanten, kaptein H. I. Dahle, med å få leiren med forlegninger, kjøkken mm i stand for å ta imot rekruttskolen. En oppgave var å fylle noen hundre madrassstrek av sekkestrie med halm og plassere dem i de store sovesalene som den gang eksisterte i Kadettbrakkka – 15-20 mann pr. rom. Befalsaspirantene ble forlagt i to sammenhengende rom (saler) i 2. etasje på sydsiden av Kadettbrakkka. Her sto det 15 køyer side ved side på rett linje.

En annen oppgave var å bringe alt kjøkken- og spesialutstyr opp i annen etasje i Steinbrakkka, hvor kjøkken og spisesal skulle etableres. (Det er kanskje noe pretensiøst å kalle dette mørke rom, med små vinduer og et fåtall lyspunkter med enkle metallskjermer, en spisesal). Det var ikke små vekter som ble båret av de unge menn, og hadde de ikke begge hender fulle under bæringen, var kaptein Dahle der med en stekepanne eller et annet kjøkkenredskap, som han stakk i neven på dem for å utnytte bærekraften hundre prosent.

I aspirantperioden ble det, i tillegg til vanlig soldatopplæring, gitt opplæring i de engelske kanoner, fransk plattformkanon og 7,6 cm Bofors kanon L/28 med tilhørende sikte- og ildledningsmateriell samt Hughes lytteapparat, 90 og 150 cm lyskastere og 7,92 mm vannkjølt Colt luftvernitraljøre. Som om det ikke var nok, ble aspirantene opplært som betjening ved det store Berkog sentralsiktet, som var til prøve ved Luftvernregimentet den sommeren. Aspirantene fikk også stifte bekjentskap med den nye 7,5 cm lvk M/32 som var til prøve ved Luftvernregimentet. Inspeksjonsoffiser for luftvernlinjen det året var løytnant i Festningsartilleriet, A. C. Tomten. Som instruktør under aspirantperioden var beordret fenrik i Festningsartilleriet Trygve Helgerud. Befalsaspirantene deltok i slutten av perioden i en luftvernø-

velse i Kongsbergområdet, vesentlig i tjeneste ved luftvarslingsposter og ved samlestasjonen.

Rekruttskolen

Luftvernrekruttskolen i 1934 ble utvidet fra 48 til 60 dager, med innrykking i Stavern den første uke av juli. I henhold til Hærordningen av 1933 skulle en for Luftvernregimentets fredsøvelser sette opp 2 batterier for det faste og 1 batteri for det mobile luftvernartilleri.

Rekruttstyrken i 1934 på 150 mann ble imidlertid fordelt på to oppsetninger som nå hadde fått betegnelsen batterier. Batteriene var forlagt i Kadettbrakkka, med oppstillingsplass på hver side av bygningen. Rekruttbatterisjefer var kapteinene Johannesen (1. batteri) og Tanvik (2. batteri). Som nestkommanderende tjenestegjorde ved 1. batteri løytnant (K) B. Øverlie og ved 2. batteri løytnant (K) S. Løvstad (som rekruttoffiser). Som instruktører var bl. a. innbeordret de nyuteksaminerte sersjantene fra den første luftvernlinje ved Befalsskolen. De ble forlagt i telt langs vollen på sydsiden av Kadettbrakkka. I tillegg til vanlige soldatdisipliner ble rekruttene fortsatt øvet på det engelske og franske kanonmateriell, men også på 7,6 cm lvk L/28 Bofors og 7,5 cm lvk M/16. Mesteparten av skytset var montert på sydsiden av Sjaluppskurene, langs sjøsiden av gjennomgangsveien, mens den franske kanon var montert i sin grop på fjellhøyden ved fyrlykten. For øvrig ble det gitt instruksjon i Colt mitraljøsen, lyskastere (150 cm, 90 cm og 60 cm), lytteapparat (Hughes), telefon- og sambandsmateriell samt luftvarslingstjeneste. Ved 1. batteri ble det også drevet forsøk med den nye 7,5 cm lvk M/32. Øvelsesøktene var fra kl. 0700-1100 og fra kl. 1200-1600.

Instruksjonsoppgavene ble fordelt på rekruttbatteriene slik at ett batteri tok seg av kanon- og siktemateriellutdannelsen, mens det andre batteriet sto for lytte-, lyskaster-, sambands- og varslings-tjenesten. Skyting med kanoner og mitraljøser foregikk i siste fase av rekruttskolen, hvorunder batteriene også inngikk som apparat for avholdt skyteskole og skytekurs. Rekruttskolen ble under denne fase for første gang inspisert av Generalinspektøren for Hærens artilleri, oberst Laurantzson.

Som avslutning på rekruttskolen ble det i tiden 30. august – 2. september avholdt en felles luftvernøvelse på Kongsberg, hvorunder så vel luftvern-batterier som luftvarslingssystemet med samlestasjoner og luftvarslingsposter var etablert.

Forts. side 16

Chr. Frederik forlater verftet

Foto: Jahn H. Schipsted

Chr. Frederik tar avskjed med Fredriksvern verft.

Chr. Frederiks avreise til Danmark.

Saluttbatteriet salutterer vedr. Chr. Frederiks avreise 1814–2014.

St Barbara Gildet

Foto: Kjell R. Bugge

Oberst (p) Arne Hill-Jensen, tidligere kommandant på Verftet, beretter om Kommandantboligen.

Oberst Bjørn Stai holdt en glimrende takk for maten tale.

Oberstløytnant (p) Strøm-Blakstad fortalte jakt-historier.

Forts. fra side 13

Så vel under retteøvelse for rekruttene som under skarpskyting og avsluttende luftvernøvelse, gjorde fly fra Hærens og Marinens flyvåpen tjeneste som målfly. Det var bare fly fra Marinen som kunne fly slepmål, men det bød den gang på så mange problemer at skarpskytingene som oftest foregikk mot sprengskyer fra oppskutte granater. Under luftvernøvelsen foretok 5 fly fra Hæren og 3 fra Marinen angrep om dagen og natten.

Skyteskolen

I henhold til Hærordningen av 1933 skulle det fra og med 1934 etableres en egen luftvern skyteskole i Stavern, underlagt Generalinspektøren for Hærens artilleri. Skyteskolen skulle som tidligere kombineres med siste fase av luftvernrekruttskolen. Det ble således avholdt luftvern skyteskole i Stavern i tiden 7. august – 5. september 1934 under ledelse av den nyutnevnte regimentsjefen, oberst Hammerstad. Senere ble det avholdt skyteskole og/eller skyteskolekurs hver sommer frem til 1939.

Det var beordret 11 elever til skyteskolen den sommeren, herav:

- 2 kapteiner og 1 løytnant fra Hærens artilleri
- 2 kapteiner og 1 løytnant fra Kystartilleriet og
- 5 utskrevne korporaler (NTH-studenter)

Programmet omfattet i hovedsak:

- Det engelske ildledningssystem med det engelske skyts 7,6 cm L/28 Bofors og 7,5 cm M/16
- Colt mitraljøsen
- Taktikk med rekognoseringer
- Innføring i luftvarslingsystemet med samlestasjoner og luftvarslings poster

Det franske skyts som man nå hadde bestemt seg for å la gå ut av oppsetningene, ble omtalt, men ikke gjennomgått med tanke på praktiske øvelser. På den annen side fikk elevene av skyteskolen demonstrert sentralsiktene Schneider, Berkog og Gamma, som alle var til prøve i Stavern dette året.

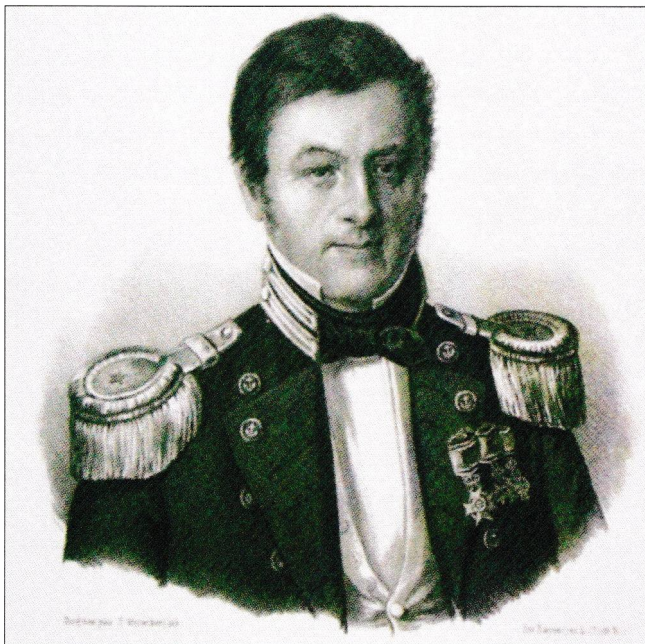
Som lærere ved skyteskolen virket bl. a. regimentssjefen og kaptein Husjord, som fra dette år var fast lærer ved skyteskolen og tjenestegjørende i Generalinspektøren for Hærens artilleris stab.

August 1939 utrykking fra Stavern til nøytraltetsvakt.

Thomas Konow – yngstemann på Eidsvoll

Tekst: Per Inge Olsen

Sist ut i presentasjonene av Eidsvollsmennene fra Sjødefensjonen er Thomas Konow. Han hadde en lang yrkeskarriere i Marinen og var med på utforme det norske sjøforsvar etter 1814. Han bodde mange år i Fredriksværn og engasjerte seg sterkt i lokalsamfunnet. Senere ble han også Stortingsrepresentant for Jarlsberg og Larvik amt.

Thomas Konow var født 10. oktober 1796 i Bergen. Allerede som 12-åring, i 1808, begynte han på Sjøkadettinstituttet i København for å utdanne seg til sjøoffiser. I 1813 ble han uteksaminert som en av de siste norske elevene ved denne skolen med grad som sekondløytnant og beordret til tjeneste om bord på briggen «Lolland». Briggen var da stasjonert i Norge. 28. mars 1814 valgte mannskapene om bord på «Lolland» Konow som sin representant til valgmannsmøtet ved Fredriksværn verft. Som representant for underklassen fra samme skip ble valgt matros Bend Johnsen som var gårdeier og 42 år gammel. Under valgmannsmøtet i Fredriksværn 3. april ble Konow valgt som det andre medlem fra Sjødefensjonen til å møte på Eidsvoll. Hans politiske holdning var den samme som de

øvrige fra Sjødefensjonen – selvstendighetspartiet. Thomas Konow var den yngste representanten til Riks-forsamlingen på Eidsvoll. Han hadde ennå ikke fylt 18 år og aldersgrensen for de som møtte var satt til 25 år. Konow gjorde seg ikke spesielt bemerket under riks-forsamlingen og vendte tilbake til marinetjenesten etterpå, nå i den nyetablerte norske marine. I 1815 ledet han bl.a. byggingen av Skudenes fyr. I 1816 ble Konow beordret som skipssjef for å opprettholde norsk suverenitet på Finnmarkskysten. Dette var det første kjente fiske-rioppsyn og skipet var fullt krigsutrustet. Det var et stort oppbud av russiske fiskere langs kysten og flere steder var det vokst fram små russiske sesongbetonte bosetninger.

Da Sjøkadettinstituttet ble opprettet i Fredriksværn i 1817 ble Konow tilsatt som skoleoffiser og i 1841 ble han ansatt som første matematiske lærer samtidig som han var midlertidig sjef for Sjøkadettkorpset. Samme år var han medlem av kommisjonen som utarbeidet et nytt tjenestereglement for marinen. I 1843 satt han i marinens undervisningskommisjon og i komiteen som utredet navigasjons-loven. Under det svensk-norske marine-toktet til Middelhavet i 1844-45, som utvirket til at Marokko avsto fra å kreve avgifter for å la norske og svenske handelsskip være i fred, var Konow sjef på korvetten «Nordstjernen». Konow engasjerte seg også i politikken og ble representant i det første kommunestyre i Fredriksværn prestegjeld i 1838. Senere var han i mange år kommunestyremedlem og fungerte bl.a. som ordfører fra april 1846 til september 1846. I 1839 ble han valgt som stortingsrepresentant for Jarlsberg og Larvik amt. Som stortingsrepresentant satt han bl.a. i komiteen for militærbudsjettet.

Etter vedtaket om å flytte marinens hovedstasjon til Horten så nok Konow at det ikke var noen framtid for ham i Fredriksværn. I 1848 ble han utnevnt som sjef for Hortens verft, en stilling han

innehadde helt til 1860. I denne perioden var han formann i en marinekommisjon som ble ned-satt i 1855 for å foreslå en fornying av marinens materiell. Denne kommisjonen var for øvrig preget av uenighet mellom medlemmene hva angikk innføringen av dampteknologien. I 1860 overtok han ledelsen av Marine-kommandoen med grad som kontre-admiral. I 1861 var han medlem av interimsgjeringen mens kongen var på besøk i Storbritannia og Frankrike. Konow ble gitt avskjed fra tjenesten i 1869, 73 år gammel. Han var en av de siste representanter for den gamle marine før dampteknologien, moderne artilleri, miner og torpedoer overtok for alvor.

Konow ble premierløytnant i 1821, kapteinløytnant i 1826, kaptein i 1840, kommandørkaptein i 1857 og kontre-admiral i 1860. Han fikk St. Olavs orden i 1849 og storkorset 20 år senere. Han var også ridder av Dannebrogordenen og Sverdordenen.

Konow bodde en stor del av sitt liv i Fredriksværn. Han ble gift med Catharina Magdalene Reichborn 28.3. 1827 og fikk 2 barn med henne – Johan Henrich (1828) og Anne Hedvig (1833). Begge var født i Fredriksværn. Hans hustru døde 11.1. 1844 36 år gammel. Graven hennes er markert med en plate rett til venstre for hovedinngangen til Fredriksværn kirke.

Etter at Konow trakk seg tilbake bosatte han seg i Kristiania. Han var en av 4 Eidsvollsmenn som deltok i 50-årsfesten for 17.mai 1814. Thomas Konow døde på sin 85-årsdag 10. oktober 1881. Han ble gravlagt på statens bekostning på Vår Frelsers gravlund i Oslo. Han ble den lengst levende Eidsvollsmann.

Kilder: Fredriksværn og Staværn 1926
Norsk Forsvarshistorie bind 2 2001
Norsk biografisk leksikon

Så ble siste ordet sagt

Tekst: Kjell R. Bugge

Søndag 26. oktober 2014 var det 200 år siden Christian Frederik forlot havnen ved Fredriksværn med kurs for Danmark. Dette ble også markert ved et foredrag i Kommandantboligen på Verftet hvor historiker Karsten Alnæs fortalte et tallrikt publikum om forløpet til og Christian Frederiks vindfulle avreise fra Norge via havnen i Fredriksværn.

Det var lederen i Fredriksværn Verfts Venner, Jan Olav Eriksen som kunne ønske medlemmer fra «alle» historielag i Larvik kommune velkommen til dette foredraget som var avslutningen på venneforeningens markeringer av begivenhetene i 1814. Kongesalen var fullsatt og forventningene høye da kvel-

dens foredragsholder Karsten Alnæs ble introdusert og skulle berette om den tidligere norske kongens farvel med det riket hvor han kun fikk regjere en stakkert stund. Etter at Grunnloven var vedtatt på Eidsvoll og Christian Frederik var valgt til Konge av Norge, var det nok en betinget optimisme i Norge, kunne Alnæs berette. Men svenskene som hadde stått på rett side i kampene mot Napoleon og som i følge Kielerfreden skulle overta Norge fra Danmark, ønsket nå å overta «byttet». Christian Frederik som også var arveberettiget til den danske kronen, hadde nok en «Plan A» om ta han kunne få gjenforent rikene når han med tid og stunder ble dansk konge. Denne planen innså han snart at han måtte oppgi,

berettet Alnæs, og han gikk da istedenfor inn for «Plan B», som var at Norge skulle få beholde sin Grunnlov av 17. mai 1814.

Den svenske forhandlingslederen, Karl Johan, var absolutt sine krav om at Norge skulle avstås til Sverige, og etter et møte 1. juni 1814, fant Christian Frederik situasjonen så vanskelig, at han innså at han måtte trekke seg og istedenfor gå inn for «Plan B».

Både Karl Johan og Christian Frederik ønsket å unngå de store slagene når svenskene gikk over grensen 27. juli samme år. Den norske husmannshæren var elendig utrustet, og Christian Frederik trakk seg stadig unna svenskene tross råd fra sine generaler om å ta et avgjørende slag. Han ble betraktet som svak og fikk tilnavn som «Fløte-kongen» og «Teater-kongen». Noen trefninger ble det dog, men på norsk side var det pga. dårlig mat, disiplin og hygiene flere soldater som døde av dysenteri enn av svenske kuler, fortalte Alnæs. Moralen blant de norske var nok heller ikke mye å skryte av. Nøden tvang befolkningen i de områdene hvor disse «små» slagene fant sted, til å plyndre likene som lå igjen på slagmarken.

7. august 1814 mottar så Christian Frederik et brev fra Karl Johan hvor denne på visse betingelser godtar at den norske grunnloven kan beholdes med en del modifikasjoner. Dette igjen resulterte i Mossekonvensjonen av 14. august hvor det ble inngått våpenhvile – og det har siden vært fred i Norden! Og etter å ha vært en krigsnasjon siden tidlig på 1500-tallet, blir Sverige nå en nøytral fredsnasjon.

Nå som Norge var blitt svensk «eiendom», kunne ikke Christian Frederik fortsette som norsk konge.

Men han hadde gitt sin ed til Stortinget og måtte derfor løses fra denne. Etter et nytt Stortingsvalg i september 1814 ble han løst fra sin kongegjerning og holdt «In asbestina» sin siste trontale 8. oktober samme år. I denne talen framgikk det at han abdiserer og ønsker å forlate landet, noe det nyvalgte Storting samtykket i.

2 dager senere, 10. oktober 1814, seilte så Norges folkevalgte konge, Christian Frederik, fra Bygdø ved Oslo. Han seilte videre på briggen «Allert», men dårlig vind gjorde at han den 12. oktober vis a vis Ferder, søkte havn i Fredriksvern. 18. oktober kom briggen «Lolland» til Fredriksvern og den fornemme gjest, Kronprinsen av Danmark, embarkerte denne. Så kan man jo undres over hvorfor han ble værende så pass mange dager om bord i «Lolland» før han forlot for Danmark. Om dette sa Alnæs at det skyltes nok at han ville vente på det endelige resultatet av forhandlingene mellom Norge og Sverige hva gjaldt Grunnloven. 20. oktober er forhandlingene fullført, og 26. oktober forlater så Christian Frederik havnen i Fredriksvern ombord på «Lolland» med kurs for Danmark.

4. november ble så den nye Grunnloven vedtatt av Stortinget, og Karl XIII av Sverige ble valg til også å være Norges konge. Og resten er altså historie!

Det var nok et særdeles fornøyd publikum i Kongesalen på Kommandantboligen som på kvelden søndag 26. oktober 2014, takket Alnæs med både små gaver og applaus for et meget interessant og vel framført foredrag om hvorledes det spennende og særdeles viktige året for Norge sluttet i 1814.

Avskjed med en tidligere monark

Tekst: Kjell R Bugge • Foto: Jahn H Schipsted

Jan Olav Eriksen som Christian Frederik.

Søndag 26. oktober 2014 var det duket for nok en markering på Fredriksvern verft i tilknytning til 200 års jubileet for vår Grunnlov. Gjennom hele 2014 har Fredriksvern verft venner markert begivenheter knyttet til det som skjedde i 1814 og Verftets plass i denne historien. Avslutningen fant sted på den dagen da den avgåtte kongen Christian Frederik forlot Norge. Søndag 26. oktober 1814 seilte han fra Fredriksvern med kurs for Danmark.

I følge den avgåtte kongens dagbok, forlot han Stavern havn kl. 1130 denne dagen. Han som hadde blitt valgt til konge under Riksforsamlingen på Eidsvoll måtte si fra seg tronen og akseptere at det var Sverige som nå fikk kontrollen over Norge. Som dansk Kronprins forlot han nå Norge med kurs for Danmark, for så flere år senere, i 1839, å

bli dansk konge under navnet Christian VIII. Han ble således den eneste som har vært Konge i to land i to forskjellige tidsperioder.

På denne dag, 26. oktober, og på dette tidspunkt kl. 1330, 200 år senere, forlot så den danske kronprins Fredriksvern verft. Denne gangen i Jan-Olav Eriksens skikkelse. Lederen av Fredriksvern Verfts Venner var dresset opp i tidsriktig kostyme og kom marsjerende fra Kommandantboligen til Kanalen hvor sjefssjaluppen til den planlagte kopien av orlogsbriggen «Fredriksvern», under kommando av sin hovedsmann Peter Lynge Nissen, ventet. Soldater fra Verfts-kommandoen avga stram honnør, det bel avfyrt 21 skudds salutt, før den tidligere regenten av Norge tok høytidelig farvel med representanter fra Laurvigen amt og Verftets ledelse. I vind med kuling i kastene ble så sjaluppen

med 12 roere perfekt manøvrert ut til den ventende briggen «Lolland», i form av seilskuta «Fortuna» av Sandefjord. Kronprinsen entret ombord og svingte sin hatt flere ganger til et farvel til Norge og Fredriksvern verft.

Det ble også et verdig punktum for Venneforeningens mange markeringer i tilknytning til 1814 jubileet, markeringer som på mange måter har satt Fredriksvern verft på kartet og som har skapt stor entusiasme blant alle de som har vært involvert i disse forskjellige arrangementene.

Tidligere på dagen hadde Dag Oppen-Berntsen i Foreningen Orlogbriggen Fredriksverns Venner holdt et foredrag i Sjaluppskur 16 hvor han fortalte om status på planene for byggingen av orlogsbriggen og hvorledes denne skulle bygges på Verftet. Planene for bygging av et Verfts-bygg i 1814 stil på Fredriksvern verft for bygging av orlogsbriggen har

nå blitt godkjent av Riksantikvaren og dette setter nok fart i prosjektet. Til stede på denne orienteringen, og på den etterfølgende avskjeden med Christian Frederik, var endel øvrighetspersoner så som fylkesordføreren i Vestfold Per Eivind Johansen, Larviks ordfører Rune Høiseith sammen med sin varaordfører Hallstein Bast og den danske konsul i Larvik Sigurd Arbo Høeg. De fikk sammen med et 30 talls svært interesserte tilhørere en nyttig og god oppdatering om replikaen «Fredriksvern» og ikke minst om begivenhetene rundt Christian Frederiks avskjed med Norge 26. oktober 1814 – kunnskaper som var nyttig å ha med seg når tablået ble framført noe senere på dagen.

Det hele ble avrundet med en lunsj i Smia for spesielt inviterte gjester, og det er å antas at de fikk et måltid som ikke sto noe tilbake for hva Christian Frederik ble traktet med i den tiden han befant seg på Stavern havn i oktoberdagene i 1814.

jefssjaluppen manøvrer til skuten som skal føre Christian Frederik til Danmark.

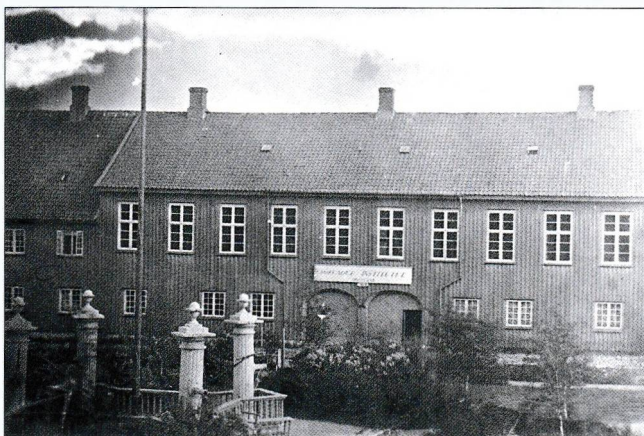
Bildenøtten i Værfts-Magazinet nr 3

Det var ikke mange reaksjoner på de bildene vi presenterte i forrige nummer, men vi har fått identifisert personene på 2 av bildene. På bildet nederst til venstre har vi Dagfinn Humlebrek med frue og bildet til høyre Erik og Elsa Molteberg.

For 150 år siden – Sjøkadettinstituttet flytter

Det er i år 150 år siden Sjøkadettinstituttet flyttet til Horten. Denne skolen ble som kjent opprettet i 1816 og selve utdanningen begynte i oktober året etter. Tidligere foregikk denne utdanningen i København, men etter unionsoppløsningen med Danmark måtte vi begynne å utdanne sjøoffiserene selv. Allerede i 1850 var det meste av marinevirksomheten ved Fredriksvern verft flyttet til Horten og flyttingen av skolen ble derfor aktualisert som følge av den sterkt reduserte aktiviteten ved verftet. I lang tid før flyttingen ble det diskutert hvor skolen skulle ligge. Tilhengere av flyttingen var uenige om stedsvalg. Noen ville ha den til Kristiania hvor kadettene kunne introduseres for byens selskapsliv, andre ville ha skolen til Horten. I desember 1859 sendte Fredriksvern formannskap en protest til høyere myndighet om den påtenkte flytting av instituttet. De avsluttet sitt protestskriv med å si at de stolte på at det norske Storting vil benytte seg av alle midler for å få et klart innblikk i denne saken og at Stortinget med forsiktighet og skarpsindighet ville granske prosjektet. Gjennomførelse ville føre til et par hundre familiers totale ruin og påføre statskassen en betydelig utgift.

Det nyttet dessverre ikke å protestere mot flyttingen.

Sjøkadettinstituttet holdt til i brakke nr. 4 – opprinnelig en boligbrakke for offiserer og mannskaper.

gen. På et vis var det merkelig at instituttet fikk lov til å være så lenge i Fredriksvern. 19. januar 1863 behandlet Stortinget flyttingen. Komiteen hadde foreslått at det ble bevilget penger til forandringer og utvidelse av skolebygningene ved Karljohansvern slik at instituttet fikk gode lokaler der. Videre het det i innstillingen at regjeringen bemyndiges til å selge for nedrivning alle bygninger i Fredriksvern som ikke ansees nødvendige for offentlig bruk og at marinens virksomhet og utgifter i Fredriksvern må begrenses for derved å forberede etablissemets nedleggelse. Innstillingen vakte debatt, men ingen tok til orde for å beholde Sjøkadettinstituttet i Fredriksvern. Flere av talerne mente nok det var vel dramatisk å foreta en total nedleggelse av verftet da havnen stort sett var isfri (noe ikke alltid Horten var) og at man under alle omstendigheter kunne utruste og reparere skip og forøvrig skaffe seg de nødvendige forsyninger. Komiteens forslag om å flytte instituttet til Horten ble vedtatt med 53 mot 51 stemmer. Komiteens medlemmer endret imidlertid sin innstilling om fullstendig nedleggelse av Fredriksvern som således ble besluttet opprettholdt som orlogshavn for reparasjoner og utrustning av marinens fartøyer. Fredriksvern gikk voldsomt tilbake i folkemengde etter flyttingen til Horten. I 1845 var det 2214 innbyggere og 1855 var det 1174. 10 år senere, i 1865, var antallet 1014. Av disse var over 100 fattigstøttede, hvorav 46 hadde vært i verftets tjeneste.

For 80 år siden - Stavern protesterer mot etableringen av Luftvernregimentet.

Vi som har opplevd tette bånd mellom Forsvaret og lokalsamfunnet i nyere tid har trodd at Forsvaret alltid har blitt ønsket velkommen til Stavern slik Krigsskolen ble det da de ankom i 1896 og da Luftforsvaret etablerte sin virksomhet her etter krigen. Slik var det imidlertid ikke da det ble kjent at Luftvernregimentet hadde planer om å etablere seg her i 1934. Mange var bekymret for at skyting med ka-

Kong Haakon VII inspiserer Luftvernregimentets øvelser på Rakke sommeren 1935.

noner på Rakke ville medføre mye støy. Spesielt de næringsdrivende var redd for at sommerturistene skulle og ødelegge inntektsgrunnlaget. Formannskapet anbefalte ovenfor herredsstyret å rette en protest til regjeringen mot etableringen. Derimot ønsket man å beholde Krigsskolen fordi man mente at dens tilstedeværelse var med på å øke sommertrafikken. Hotellene og pensjonatene gikk sammen om et brev til Forsvarsdepartementet hvor de uttrykte sin bekymring og ba om at øvelsene til Luftvernregimentet ikke ble lagt til Stavern. De som sto bak denne henvendelsen var restaurant Kronprinsen, hotell Wassilioff, hotell Krona, Auserød gård & pensjonat og Anker Bredstrups cafe & konditori. Det var ikke bare de næringsdrivende som reagerte. Det gjorde også overlegen på Kysthospitalet, Halvdan Sundt. Han mente at støyen fra skytingen ville uroe og forstyrre både pasienter og betjening ved hospitalet. I flere brev til Sosialdepartementet tok han opp denne problemstillingen. Med bakgrunn i denne motviljen i lokalsamfunnet ble det avholdt flere møter hvor Forsvaret informerte både ordfører og overlege om hvilke virkninger etableringen ville få. Kommunen hadde ikke rukket å få sendt inn sine protester til regjeringen og ordføreren fikk tatt saken opp i formannskapet på nytt. Hotelleieren på Wassilioff trakk protesten tilbake da han

ble klar over at Krigsskolen ville flytte uansett. Med en mannskapsstyrke under øvingsperioden på ca. 40 befal, 30 befalselever og etter hvert ca. 400 soldater ville dette kunne bety en god omsetning for hoteller og forretninger. Dessuten lå skyteplassen 2 km i luftlinje fra Stavern og skarpskytingen ville ikke starte før 15. august og da var jo badesesongen på hell. Overlege Sundt var imidlertid fortsatt skeptisk. Ordføreren så imidlertid mulighet til å få litt mer ut av etableringen. Vannforsyningen til en så stor styrke ville bli vanskelig. Vannverket var lite og i tørre somre var man nødt til å gå til sterk rasjonering. Det forelå planer om et nytt vannverk og han fant det rimelig at Staten måtte bidra med finansiering av vannverket hvis Luftvernregimentet etablerte seg her.

Stortinget besluttet 19. juni 1934 at Stavern skulle være øvingssted for Luftvernregimentet. Ordføreren fikk støtte til etablering av vannverket. Staten gikk inn og dekket 18% av utgiftene. Etableringen førte også til at det måtte bevilges ekstra midler til opprustning av kjøkken og spisesal i Steinbrakka. Så vidt vi vet stilnet protestene etter at Luftvernregimentet flyttet inn på verftet. De fleste så vel at etableringen hadde positive ringvirkninger og at skuddsmellene ikke fikk noen negative følger for sommerturismen.

For 60 år siden – Mannskapsmessa klar til bruk

I perioden 1952 til 1955 skjedde det veldig mye på bygningssiden ved verftet. Flere nye bygninger ble oppført i dette tidsrommet og mange av de eldre bygningene fikk en standardheving. Bygninger som ble oppført i denne perioden var kanonverksted, radarbygg, kanonhall, teknisk lager, telefonsentral/brannstasjon, idrettsbygg og mannskapsmesse.

En bygning som i disse dager runder 60 år er mannskapsmessa. Kjøkken og et par mindre spisesaler sto klar til bruk i oktober 1954 og den store spisesalen ble klar rundt årsskiftet. Dette var selvfølgelig en stor forbedring i forhold til de tyske brakkene som tidligere var benyttet. Det skjedde også mye med andre bygninger dette året. Kadettbrakkka fikk en stor opprusting for å gi gode klasserom og kontorer for instruktørene. Det ble installert sentralvarme i bygningen noe som medførte at pipene på taket, som ble montert under krigen, kunne fjernes. Dessuten ble det satt inn nye doble vinduer og gjort en rekke oppussingsarbeider innvendig. Befalsmessa fikk også en oppgradering. Kjøkkenet ble flyttet inn i den gamle smien og ny spisesal innredet i den nordre del av bygningen. Den gamle spisesalen som lå i den søndre fløyen ble omgjort til en romslig salong med peis. I annen etasje ble det innredet en liten leilighet for kjøkkenbestyrerinnen og en hybel for hennes assistent. I annen etasje var det også oppholdsrom og bridgerom for offiserene. Rommene fikk nye møbler og i kjelleren ble det ny garderobe. En rekke av tyskerbrakkene, både kontorer og forlegningsbrakker, ble pusset opp dette året.

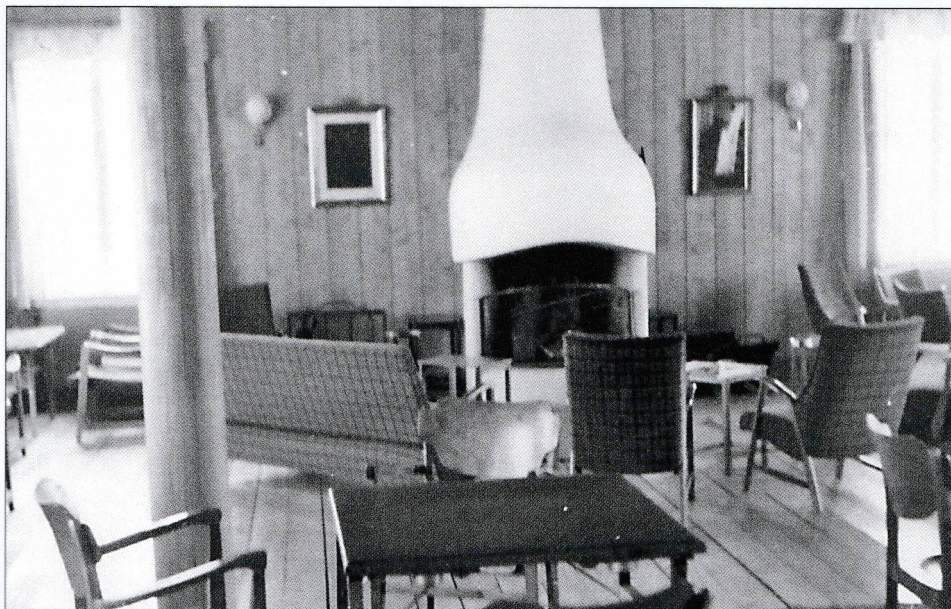
Mannskapsmessa under oppføring i 1954.

Klipp fra arkivet

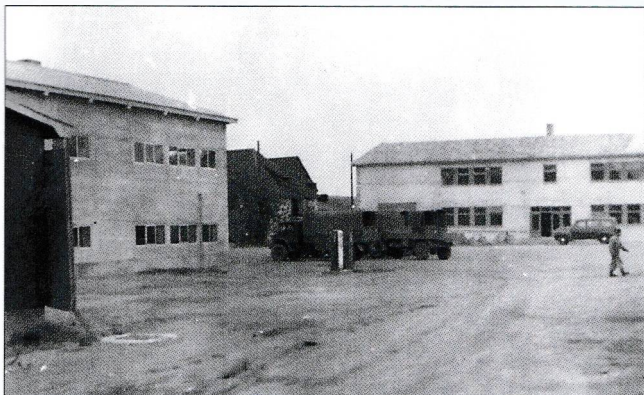
Redigert av Per Inge Olsen

Interiør fra den nye mann-
skapsmessa.

Interiør fra den nye peisestua
i Befalsmessa 1954.

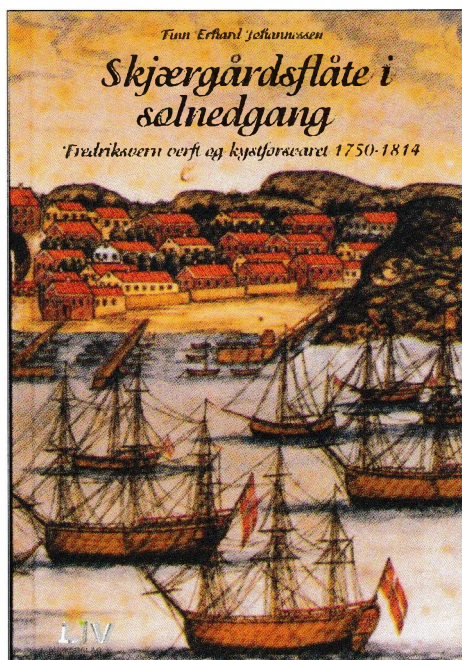
Radabygget og Kanonverkstedet 1954.

Arbeid på Kadettbrakka 1954 – pipene er ennå ikke
revet.

Bokanmeldelse av *Skjærgårdsflåte i solnedgang*

Ved: Peter L. Nissen

Skjærgårdsflåte i solnedgang.
Finn Erland Johannessen
Liv forlag

I dette jubileumsåret, der Fredriksvern verft har vært gjenstand for så mye oppmerksomhet og festivitas, både for sin sterke representasjon på Eidsvoll i 1814, og for samme året å ha skrevet seg inn i historien som hovedbase for den nye selvstendige norske marine, slipper Liv forlag i Larvik en ny spennende bok om Fredriksvern verft skrevet av Finn Erhard Johannessen, professor i historie ved UIO.

Forfatteren slutter seg ikke akkurat til festtalerene. Og det er det vel heller ikke en historikers oppgave å gjøre. Hans oppgave er å forme et mest mulig objektivt og korrekt bilde av den eller de historiske begivenheter han ønsker å belyse, samt korrigere gammel viten, dersom studie av nytt, og tidligere ikke tilgjengelig materiale gir grunnlag for det.

Det gjør da også forfatteren, som sier at han tok fatt på emnet fordi han oppdaget det meget gode kildemateriale i Riksarkivet, som sammen med rettsprotokoller, arbeidsrapporter og en rekke andre kilder,

«har gitt en sjelden anledning til å trenge dypt ned i historien til en flere hundre år gammel virksomhet.»

Og her er i alle fall denne anmelder imponert. Det er et utrolig omfattende kildemateriale han har gjennomgått, med dypdykk i Riksarkivet, Statsarkivet Trondheim, Marinemuseet, Rigsarkivet i København, og Det Kongelige Bibliotek samme sted. Av bokens 231 sider medgår 27 sider til noter, bibliografi og kildeanvisninger. Han oppgir også at det har tatt 12 år fra ideen ble unnfanget til boken nå foreligger ferdig. Så er det da også blitt et grundig, og meget gjennom arbeidet dokument som setter søkelyset mer på å belyse problemene, enn å sprette champagne korkene.

Det har han også lyktes med. Det synes ikke å være en eneste sten som ikke er snudd på, analysert og vurdert fra verftet ble grunnlagt i 1750 til nedturen i 1814.

I boken er det byggingen av galeiflåten som skulle forsvare kysten mot den svenske skjærgårdsflåten som står i fokus, men også det særpregete verfts samfunnet vies stor oppmerksomhet. Vi får innblikk i en samtidshistorie som går fra praktiske problemer med leverandører til politisk dragkamp i København. At verftet ble bygget og hele anlegget stod ferdig, med kirken innviet i løpet av 6 år, kommer kanskje litt i bakgrunnen for de mer marinere-laterte problemer som etter hvert materialiserte seg. Skipsbyggingen, som var en del av verftets raison d'être kom ikke i gang før etter 10 år. Og når den kom i gang måtte planene endres og justeres på grunn av nye forutsetninger og beslutninger. Havnen var ikke fri for pelemark som først antatt. Den var for grunn til orlogsskip og fregatter. Opplagshavnen var utsatt for vær og vind, og det var mangel på faste fortøyninger, etc., etc.

Mye av dette er kjent stoff. Det som er denne bokens fortjeneste er at den i lys av nytt kildemateriale nå kan rette opp og korrigere misforståelser på grunn

av tidligere manglende tilgang på slike opplysninger, og derved bidra til bedre historieskriving.

Likevel er det vanskelig å følge forfatteren når han i avslutningskapittelet konkluderer med at verftet fram til Napoleonskrigene langt på vei var en fiasko. Det er som om Oslo Filharmonien skulle ha konsert i Bølgen, og så har instrumentene av en eller annen grunn blitt stående igjen i Oslo. Ordet fiasko ville helt sikkert være berettiget. Men det ville være helt feil å sette skylden for dette på det utmerkede kultur hus, Bølgen, eller for den saks skyld, musikerne. Det samme gjelder også for Fredriksvern verft, for å holde seg til analogien. Også her ble det invitert til konsert. Bare med den forskjell at denne gang ble instrumentene igjen i København. Og det kan neppe være riktig da, å rette skytset mot Fredriksvern verft når salven egentlig burde gå mot Danmark.

Når det er sagt er det mye interessant stoff å hente.

Boken går i dybden på flere områder som tidligere har vært sparsomt belyst, og vil derfor være et viktig supplement for alle som måtte ønske å komplettere sin viten på dette spesielle området. Boken vil sikkert vekke både diskusjon og debatt. Det hører med. Historie som ikke vekker debatt er ofte grå og kjedelig. Til denne kategorien hører så avgjort ikke Fredriksvern verft.

Skjærgårdsflåte i solnedgang, er bokens tittel. Vurdert ensidig mot skjærgårdsflåten er det belegg sikkert, for å si det. Til historien hører imidlertid også et annet kapittel, kapitlet om et orlogsverft som vokste fram fra ingenting, og skapte en helt ny by, i dag, smilehullet Stavern.

Her er sikkert forfatteren enig. Der har solen så avgjort ikke gått ned.

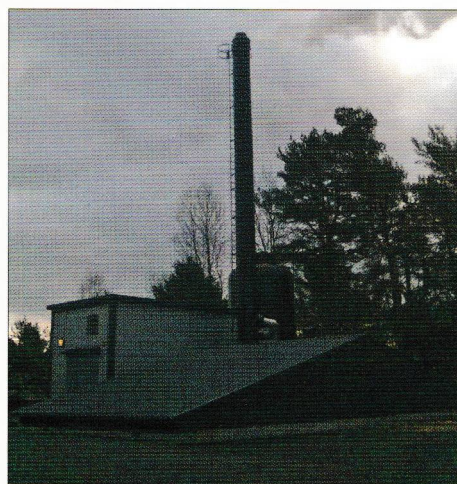
God lesning.

Fyrer med ved

Tekst: Kjell R. Bugge

Vi har tidligere i Værfts-Magazinet redegjort for et mer miljøvennlig oppvarmingsanlegg ved Fredriksvern verft. Og nå er det på plass. Tirsdag 18. november i år ble den flisbaserte varmesentralen i Øvre leir satt i drift.

Det var Larviks ordfører Rune Høiseith som fikk æren, og sikkert også gleden av, å klippe snoren og sette anlegget i drift. I nærvær av blant andre rådmann Inger Anne Speilberg og festingsforvalter Trond Bergan, ble anlegget som leverer over 900 kW satt i drift. Fredriksvern verft er det første av våre nasjonale festningsverk som tar i bruk et slik anlegg av denne størrelse, et anlegg som skal forsyne alle bygningene på Verftet med varme og varmt vann. Det at man nå går bort fra det anlegget som ble fyrte med olje sparer miljøet for nærmere 800 tonn CO₂ utslipp i året – over år blir dette en formidabel miljøgevinst. Det er skogflis som varmer opp anlegget og dette hentes fra lokalområdet. Firmaet Norsk bioenergi har sørget for at varmesentralen er etablert, og Forsvarsbygg har inngått en meget langsiktig kontrakt om leveranse av varme til Verftet. Det er derved Norsk bioenergi som står ansvarlig for drift og vedlikehold av anlegget. Men for sikkerhetsskyld har Forsvarsbygg beholdt det gamle anlegget inntil videre som en reserve. Så får vi se hvor lenge det blir værene her på Fredriksvern verft. Men uansett så stiller Fredriksvern Verfts Venner seg i gratulantenes rekke og ønsker Forsvarsbygg, Nasjonale festningsverk og alle som benytter seg av Verftets fasiliteter til lykke med et nytt, tidsmessig og svært miljøvennlig oppvarmingsanlegg.

SpareBank
BV

Bak fra venstre: Erling Halvorsen, Olav Erik Withbro, Jonny Engmark, Olav Bjørnflaten og Karsten Haaberg.

Foran fra venstre: Jahn H. Schipsted, Kari Krogsbøl Kristoffersen, Jan Olav Eriksen, Inger Johanne Dahl og Dyveke Bast. Kåre Christoffersen var dessverre ikke til stede.

**Styret i Fredriksvern Verfts Venner
ønsker alle sine medlemmer og alle lesere
av Værfts-Magazinet en fredelig jul
og et riktig godt nytt år!**